

# SPOMINI NA GROZODEJSTVA V USTJAH

**Italijanski oficirji so l. 1942 ubili marescialla, njegovo smrt pa prisodili Slovencem. Alpinci so še tisti dan požgali Ustje, sedem moških pa s puškinimi kopiti pobili do smrti**

Stitce, ki jih danes objavljamo, so edini originalni fotografski posnetki, ki jih je napravil fašist in jih poslal v Gorico, da so nadrejeni lahko gledali akulturnost in junaštvo italijanske vojske.

Na njih se vidi požgana vas Ustje, iz katere se dviga stebel dima. Ustje so požgali 8. avgusta 1942. leta. Tedaj je izgubilo življenje sedem ljudi — pet vaščanov in dva neznanca. Fašisti so ubili brate Milana, Franca in Tončeta Stibič ter Kanteta Maksa in Antona Pregarca. Milana Stibiča so po mučenju fašisti trikrat streljali. Pred smrtjo je zaklical »Zivelci Slovenci!«.

Tisti večer je ajdovski maresciallo sedel v kinematografu. Med predstavo je k njemu pripohaj karabinjer in mu šepnil na uho:

«Signor maresciallo, urgente!»  
Maresciallo je vsta, in naglo odšel.

Zakaj je odšel in kam je odšel, tega tisti hip ni n'čel vedel. Šele drugo jutro se je po trgu razširila vest, da so ajdov-

skega marescialla tisto noč v Ustjah ubili.

Umor je sprožil plaz dogajanj, ki so bila nadvse usodna za slovenske ljudi v tej vasi.

Ljudje, ki so dobro poznali razmere v Ustjih, so pripovedovali, da so italijanski vojski pogosto hodili v vas krast kokiši in druge stvari. O tem so domačini stalno obveščali marescialla v Ajdovščini, ki je skušal zaveziti nesramno početje italijanske vojske.

Prav tako je večkrat stopil na prste polizanim in našemljenim italijanskim oficirčkom, ki so se često kratkočasili z vlačugami, ki so jih pripeljali iz Trsta. Nekega dne je dal nekaj takih žensk aretirati in jih odpeljati v Trst. Njegovo odločno dejanje ni bilo oficirjem pogodu in so na tistem pripravljali maščevanje.

Sklep je takoj dozorel. Treba je bilo samo čakati ugodne prilike in se maščevati. No, tudi ta se je kmalu ponudila.

Nekega večera so prebivalci iz Ustij poslali v Ajdovščino sla, ki je na karabinjerski postaji službujočemu pojasnil, da vojakj zopet krađejo. Karabi-

njer je brž odšel po svojega marescialla v kino in mu sporočil, kaj mu je vaščan povedal. Toda na karabinjerski postaji ni bilo ljudi, zato je maresciallo odšel v vojašnico, tamkaj našel nekaj oficirjev in jih pozval, naj gredo z njim v Ustje, da bodo aretirali tatove v vojaških oblekah. Oficirji so se pozivu odzvali in odšli.

Ko so prispeli do prvega naseljka, so oficirji marescialla zahrbtno ubili. Na tistem so ga odnesli do prvih hiš, da bi njegovo smrt podtaknili vaščanom. Medtem so našli še neko dekle, ki jo je prav tisti dan prišel fant obiskat, in jo udarili po glavi, da bi jo ubili. Dekle pa se je zaradi udarca samo onesvestilo. Oba so naložili na kmečki voz in ju odpeljali v Ajdovščino. Med potjo je dekle prišlo k zavesti in čulo, kako so se oficirji med seboj pogovarjali o dogodku in se pripravljali, kako bodo dogodek opravičili. Iz pogovora je izvedela, kako so marescialla ubili in ga odviekli pred prve hiše na majhen trg. Precej opravka so imeli z brisanjem sledov krvi od kraja umora pa do zaselka.

Ko so se oficirji z vozom pripeljali v Ajdovščino, je dekle izrabila ugodno priliko in zbežala v župnišče ter župniku povedala, kar je izvedela iz oficirskih razgovorov.

Medtem se je tragedija nadaljevala. V zgodnjih jutranjih urah so se v Ajdovščini na trgu zbrali oddelki alpincev divizije »Julia« in odšli v Ustje. Iz prvega zaselka so takoj aretirali vseh sedem moških in jih odpeljali za vas. Tamkaj so jih

s puškinimi kopiti in drugimi izdimi predmeti pobili na tla in jih toliko časa tolkli, da so izdihnili. Očividci pripovedujejo, da so še nekaj let kasneje na tistem kraju našli njihove zdrobljene koščice.

Alpinski oddelki so aretirali tudi moške iz ostalih hiš v vasi in jih odpeljali, da bi jih postrelili.

Ženske, ki so jokale za njimi, pa so mnogi vojaki posiljevali, kot so delali na svojih pohodih v Afriki.

Sin ajdovskega župana Rizaita je vse to videl in odhitel po svojega očeta v Gračevo. Njegovo posredovanje je pripomoglo, da niso tudi ostali moški z Ustij končali kot prvih sedem vaščanov.

Krutost italijanskih alpincev pa se pri tem ni ustavila. Prebivalstvo so naložili na kamione in ga odpeljali v Ajdovščino. Izpraznjeno vas so oplenili in jo do kraja zažgali. Popolnoma je zgorelo 64 hiš. Nepoškodovana je ostala samo cerkev, župnišče in šola.

Vse to je napravila italijanska vojska. Slovenski ljudje so bili samo žrtev besa italijanskih fašističnih oficirjev, ker jim njihov sovratnik ni pustil svobodne poti, da bi ropali in se vlačili z najetimj pocestnicami.

Dogodek je globoko odjeknil po vsej Primorski in se razširil tudi preko njenih mej. Opozoril je slovenstvo, kako krut in podel je fašizem in da se morajo Slovenci proti njemu odločno boriti, če ga hočejo premagati.

Tako se je tudi zgodilo. Slovensko ljudstvo na Primorskem se je kot en moč uprlo fašistični tiraniji in maščevalo pobite slovenske ljudi. Brigade in bataljoni so uničevali fašistične horde ter jih z osvobodivijo cele Primorske, Gorice in Trsta dokončno premagali.

Ko se danes po sedmih letih zmage v Italiji znova obujajo pohlepi po slovenski zemlji, mora sleherni Slovenec vedeti, da je njegovo borbena mesto samo v protifašističnih in protiimperialističnih in protifašističnih slovenskih vrstah. Samo na tak način bomo uspešno branili slovensko zemljo pred novimj požigi in poboji slovenskih ljudi, kakršnih je uprizerjala italijanska vojska.

G. V.